N:o 49.

Ank. till Riksd. Kansli den 6 April 1881, kl. 11 f. m.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckta motioner dels om upphäfvande af, dels ock om ändringar uti förordningen angående särskilda sammankomster för andaktsöfning den 11 December 1868.

Innan Lag-Utskottet går att redogöra för och afgifva yttrande öfver de förslag, som, i fråga om lagstiftningen angående särskilda sammankomster för andaktsöfning, blifvit vid innevarande riksdag väckta och till Utskottet remitterade, anser Utskottet sig böra lemna en kortfattad framställning af ifrågavarande lagstiftnings historia.

Såsom en fortsättning och vidare utveckling af förut angående olofliga religiösa sammankomster utgångna förordningar, bland hvilka de af den 1 December 1713 och af den 8 December 1721 i synnerhet förtjena att anmärkas, förklarades genom »Kongl. Maj:ts förnyade Placat och Förbud, angående de olofliga Sammankomster, hvilka uti enskilde Hus til en särskild och enkannerlig Gudstjensts förrättande anställes; samt deras straff, som dermed beträdes» af den 12 Januari 1726 hufvudsakligen följande:

»At uti private och enskildte Hus, Man- och Qwinkön, gamla och unga, kände och okände, få eller flere, skola hafwa frihet sig at samla och tilhopakomma, alt under förewändning at bruka sin andakt och enkannerliga Gudstjenst, den der med de wanliga Sön- och Helgedagars Texters predikande och utläggande, Böners och nya Bönesätts förklarande, finnes på åtskilliga ställen wara förrättad; Det anse Wi hvarken

för nyttigt eller oumgängeligt, utan mera såsom en skadelig nyhet, som en god ordning i wåra Christeliga Församlingar förstörer; hvilket i längden til sjelfswåld, missbruk och många farliga oredor skulle tilfälle och anledning gifwa, utom det til befruktandes är, at mången af oförstånd och okunnighet i sin Christendom, lätteligen kunde blifwa til sådane irrige meningar och Lärosatser anförd, som med den rena Evangeliska läran ej woro öfwerenskommande. Alt derföre, emedan sådane Sammankomster desto mindre kunna pröfwas til den sanna Christendomens utöfning nödige, som Wårt Rike, Gudi lof! de stora fördelar äger, at Guds Ord hos oss rikeligen warder lärdt och predikadt, och hwar och en dessutan är frihet lemnad, i sine Hus at bruka sin andakt; Ty finne Wi rådsamt, at afskaffa och aldeles förbjuda slike oloflige Sammankomster, så at den, som sig understår dem at hålla och tillåta, skal första gången böta Twåhundrade Daler S:mt, andra gången Fyrahundrade Daler S:mt, eller i mangel af böter, plikta första gången med Fjorton dagars Fängelse på watten och bröd och andra gången med Tre weckors fängelse på watten och bröd: men kommer han tredje gången igen, skal han på Twänne år Riket förvisas. I lika måtto skola de, som sig til sådane Sammankomster inställa, hwar för sig första gången böta Fyratio Mark S:mt, andra gången dubbelt och tredje gången fyradubbelt.»

Sedan efterlefnaden af dessa stadganden yttermera blifvit inskärpt genom 8:de punkten uti Kongl. Maj:ts bref till samtliga konsistorierna, angående villfarelsers förekommande, af den 2 Maj 1751, förklarades emellertid, uti Kongl. brefvet den 15 December 1762, på förekommen anledning, att lands- och stadsfiskaler uti slika mål ej finge börja någon lagsökning, innan de af kyrkoherden i församlingen inhemtat skriftlig berättelse om saken och dess sammanhang, och sådant med alla dertill hörande omständigheter hos Justitiekansleren anmält, samt derpå erhållit hans svar och utlåtande; och enligt Kongl. cirkuläret till hofrätterna den 20 Januari 1837 skulle vederbörande domare förständigas, att mål af förenämnda beskaffenhet icke finge till handläggning upptagas, innan åklagaren visat, att fullgjordt blifvit hvad 1762 års bref stadgade.

Vid 1856—1858 års riksmöte föreslog Kongl. Maj:t en »författning angående utvidgad religionsfrihet och vissa dermed gemenskap egande ämnen», afsedd att upphäfva, bland annat, 1726 års plakat, hvilken författnings § 6 lydde sålunda:

»Rättigheten för svenska kyrkans medlemmar, att äfven utom den allmänna gudstjensten sammankomma till gemensamma andaktsöfningar,

skall vara fri och obehindrad, så vidt ej vid sådan sammankomst företages något, som mot lag eller sedlighet stridande är, eller eljest allmän ordning störer. Ej må dock vid religionsöfning, som sker under annan, än vederbörande presterskaps omedelbara ledning, och icke är att hänföra till enskild husandakt, tillträde vägras presterskapet i församlingen, eller den offentliga myndigheten i orten, hvilken sistnämnde myndighet, i händelse af inträffad olaglighet eller oordning, eger att, der så nödigt anses, sammankomsten upplösa. Icke heller må så beskaffad sammankomst, hvarom nu sagdt är, utan särskildt tillstånd hållas å tid, då allmän gudstjenst i församlingen förrättas, vid påföljd af böter från och med Femtio till och med Ett hundra Riksdaler för den eller dem, som föranstaltat sammankomsten eller dertill upplåtit hus, och till högst Tio Riksdaler för annan deltagare.»

Med hemställan, att den Kongl. propositionen, så vidt den afsåge en utvidgad religionsfrihet, icke skulle bifallas, föreslog Utskottet Rikets Ständer att för sin del besluta, bland annat, »en författning, hvarigenom Kongl. plakatet den 12 Januari 1726 emot särskilda religionssammankomster, jemte öfriga i samma ämne meddelade föreskrifter, varda till all kraft och verkan upphäfna».

Denna fråga, sade Utskottet, vore ingen nyhet för representationen. Sist förflutna riksmötens förhandlingar vore derom det ojäfaktigaste vittnesbörd. Men ju längre frågans lösning blifvit fördröjd, desto mera hade nödvändigheten af en lösning tilltagit. — Förbudet i 1726 års plakat innefattade en inskränkning af den andliga friheten, hvilken desto mindre syntes kunna försvaras, som en full frihet till sammankomsters hållande för öfverläggning om verldsliga angelägenheter blifvit genom lag fastställd. — Fråga kunde derför ej vidare blifva om förbudets bibehållande, utan endast om sättet för dess upphäfvande. Derom syntes ock åsigterna blott vara stridiga; och denna stridighet hade äfven gjort sig gällande i de framställningar, som i ämnet blifvit gjorda, dels af Kongl. Maj:t, dels ock af enskilde motionärer. Vid granskning deraf möttes man af två hufvudsakliga meningsbrytningar. Då, å ena sidan, allenast yrkades, att förbudet eller konventikelplakatet måtte upphäfvas, hade man, å den andra, ansett nödigt att förhållandena blefve i stället ordnade genom en ny lag, om hvars innehåll de framlagda förslagen äfven vittnade om olikhet i åsigter. — Angående lämpligheten af hvad i sådant hänseende blifvit föreslaget hyste emellertid Utskottet tvifvelsmål. Om det förbud, som hindrade enskilda att sammankomma för religionsöfning, borttoges, följde af sig sjelft att denna frihet inträdde, utan vidare medgifvande, samt underordnades de lagar,

som för bruket af medborgares frihet att sammankomma i allmänhet voro gifna. — Vanligen visade sig ock, att ett reglementerande i frågor af förevarande art snarare skadade än gagnade. Ju ömtåligare ett ämne till sin natur vore, desto mindre tålde det att vidröras. Derföre hade ock kyrkolagskomitén, sedan dess underdåniga yttrande i ämnet blifvit infordradt, föreslagit konventikelplakatets upphäfvande, utan att några nya bestämmelser sattes i stället; och dessa åsigter hade, efter en långvarig strid, jemväl segrat i Norge.

Vid behandling inom riksstånden af Utskottets förslag, blef detsamma af Ridderskapet och Adeln, Preste- och Bondeståndenn till Utskottet återförvisadt; men Borgareståndet biföll Kongl. Maj:ts förslag. Inom stånden voro meningarne visserligen icke skiljaktiga i fråga om olämpligheten af 1726 års plakat, så vida det innefattade förbud mot ifrågavarande sammankomster; men man anmärkte hufvudsakligen mot Utskottets förslag, så väl som mot hvad Kongl. Maj:ts proposition innehöll i denna del, saknaden af kontroller på den lärareverksamhet, som, oansedt det i plakatet innefattade förbud, redan utöfvades af lekmän, särdeles kringresande kolportörer af andliga skrifter, och som, derest förbudet undanröjdes, ostridigt skulle i betydlig grad tillväxa. I följd af dessa anmärkningar och med anledning af ett inom Bondeståndet framställdt och der i allmänhet godkändt förslag, att öfverlemna åt församlingarnes kyrkoråd att hvar inom sin krets vaka deröfver, att den lekmannaverksamhet, som vid förefallande konventiklar utöfvades, ej blefve skadlig, framlade Utskottet ett förslag till författning, som uti underdånig skrifvelse den 26 Februari 1858 anmäldes hos Kongl. Maj:t och den 26 Oktober 1858 utfärdades såsom Kongl. Maj:ts nådiga förordning, angående särskilda sammankomster för andaktsöfning, af samma datum, så lydande:

»Medlemmar af den Evangeliskt-Lutherska kyrkan vare ej förment att sammankomma till gemensamma andaktsöfningar utan vederbörande presterskaps omedelbara ledning; dock må sådan sammankomst ej, utan särskildt tillstånd, ega rum å tid, då allmän gudstjenst i församlingen förrättas. Ej eller må vid religionsöfning, som ej är att hänföra till enskild husandakt, tillträde vägras församlingens presterskap, medlem af dess kyrkoråd eller den offentliga myndigheten i orten, hvilken sistnämnda myndighet, i händelse af inträffad olaglighet eller oordning, eger att, der så nödigt anses, sammankomsten upplösa. Uppträder någon, som ej är prest eller enligt kyrkolagen berättigad att offentligen predika, vid dylik sammankomst såsom lärare med andliga föredrag, som anses leda till söndring i kyrkligt hänseende eller förakt för den all-

männa gudstjensten eller eljest till undergräfvande af religionens helgd, ankomme på kyrkorådet att honom förbjuda att i berörda egenskap inom församlingen vidare uppträda.

Hvar som föranstaltar så beskaffad sammankomst, hvarom nu sagdt är, å tid, då den ej hållas må, eller å sådan tid dertill upplåter hus eller underlåter att ställa sig till efterrättelse kyrkoråds förbud mot utöfvande af lärareverksamhet, böte från och med Femtio till och med Tre hundra Riksdaler Riksmynt, till tväskiftes emellan åklagaren och församlingens fattiga. Saknar den bötfälde tillgång till böterne, skola de förvandlas till fängelse efter samma grunder, som gälla för förvandling af böter enligt Utsöknings-Balken.»

Denna författning blef emellertid icke beståndande längre än tio år. Redan vid 1867 års riksdag framlade Utskottet, med anledning af väckt motion i ämnet förslag om den ändring i författningen, att, i stället för det absoluta förbudet mot andaktsöfningar, utan särskildt tillstånd, å tid då allmän gudstjenst i församlingen förrättades, förbud endast skulle meddelas mot sådan andaktsöfning å nämnda tid, så nära det ställe, der gudstjensten hölles, att denna eller ordningen dervid stördes. Förslaget bifölls af Första Kammaren, utan votering, men Andra Kammaren fattade för sin del med 85 röster mot 42, hvilka senare voro för återremiss, det beslut, »att den författning, om hvars antagande Utskottet hemstält, borde, i stället för den af Utskottet föreslagna, erhålla följande lydelse: »Medlemmar af Evangeliskt-Lutherska kyrkan vare ej förment på hvilka tider, de sjelfva finna lämpligt, att sammankomma till gemensamma andaktsöfningar utan vederbörande presterskaps omedelbara ledning». Sedan emellertid, på Utskottets hemställan, Andra Kammaren frångått sitt förut fattade beslut samt utan votering antagit Utskottets förslag, samt Riksdagens sålunda fattade beslut i underdånig skrifvelse den 6 Maj 1867 blifvit anmäldt hos Kongl. Maj:t, så förklarade Kongl. Maj:t, jemlikt nådig skrifvelse den 31 December 1867, att, enär för detta förslags upphöjande till lag erfordrades kyrkomötes samtycke, men Kongl. Maj:t icke för andra ärenden beslutat sammankallande af sådant möte före nästa riksdag, samt gällande lag medgåfve att särskildt tillstånd kunde lemnas till hållande af sådana sammankomster, som Riksdagens förslag afsåge att tillåta, så hade Kongl. Maj:t, som ansett samma förslags antagande ej vara af den angelägenhet, att kyrkomöte ensamt för denna fråga borde sammankallas, funnit skäligt låta Riksdagens förslag förfalla.

Vid 1868 års riksdag förnyade Riksdagen i allt hufvudsakligt sitt förra beslut, och, sedan äfven 1868 års kyrkomöte lemnat sitt samtycke, utfär-

dades den nu gällande förordningen angående särskilda sammankomster för andaktsöfning, den 11 December 1868, så lydande:

»Medlemmar af Evangeliskt-Lutherska kyrkan vare ej förment att sammankomma till gemensamma andaktsöfningar utan vederbörande presterskaps omedelbara ledning; dock må sådan sammankomst å tid, då allmän gudstjenst i församlingen förrättas, ej ega rum så nära det ställe, der gudstjensten hålles, att denna eller ordningen dervid störes. Ej eller må vid religionsöfning, som ej är att hänföra till enskild husandakt, tillträde vägras församlingens presterskap, medlem af dess kyrkoråd eller den offentliga myndigheten i orten, hvilken sistnämnda myndighet, i händelse af inträffad olaglighet eller oordning, eger att, der så nödigt anses, sammankomsten upplösa. Uppträder någon, som ej är prest eller enligt Kyrkolagen berättigad att offentligen predika, vid dylik sammankomst såsom lärare med andliga föredrag, som anses leda till söndring i kyrkligt hänseende eller förakt för den allmänna gudstjensten, eller eljest till undergräfvande af religionens helgd, ankomme på kyrkorådet att honom förbjuda att i berörda egenskap inom församlingen vidare uppträda.

Hvar som underlåter att ställa sig till efterrättelse kyrkorådets förbud mot utöfvande af lärareverksamhet, böte från och med femtio till och med trehundra riksdaler.»

Angående bestämmelserna uti denna förordning hafva vid innevarande riksdag inom Andra Kammaren framstälts samt blifvit till Lag-Utskottets handläggning öfverlemnade tre särskilda förslag.

Uti motion, N:o 107, yrkar Herr *S. A. Hedlund* »det Riksdagen måtte för sin del besluta att, med upphäfvande af Kongl. förordningen af den 11 December 1868, sammankomster för andaktsöfning må i borgerligt afseende göras likställiga med alla andra slag af sammankomster».

Motionären anför hufvudsakligen följande. Genom förordningens bestämmelser sammanblandades det andliga och verldsliga regementet, och förordningen hade äfven i tillämpningen visat sig särdeles menlig. Under de sista åren hade många fall inträffat af så kallade »brott» mot densamma med ty åtföljande bestraffningar, och man kunde med trygghet säga, det hvarje sådan bestraffning varit en å samhällets sida, genom dess lagstiftning, begången orättfärdighet. Att ställa religiösa sammanträden under vare sig kyrklig eller verldslig polisuppsigt vore dessutom — derom vittnade all historisk erfarenhet — fåfäng möda för vinnande af det afsedda ändamålet, äfven om detta vore godt, eller afsåge endast att återhålla de skadliga öfverdrifterna. Det funnes inga sammankomster, hvilka icke kunde vara förenade med allehanda ofog. Det vore då följdrigtigt af lagstiftningen att, då man ej ville längre rent af förbjuda dem

— såsom man under lång tid på kyrkans tillskyndelse, men icke till hennes heder, gjort i fråga om vissa religiösa sammankomster — föreskrifva det den verldsliga polismakten skulle ega fritt tillträde till alla möjliga sammankomster mellan menniskor, vare sig för politiska debatter eller dryckeslag, inom det ena eller andra sällskapet, ordnar och icke-ordnar, jemte rättighet att upplösa dem. Men ett sådant ingrepp i den fria församlingsrätten skulle väl ej ens den ifrigaste så kallade »ordningsvän» i vårt land vilja förorda. På det religiösa området — det ömtåligaste af alla — läte man likväl ett sådant ingrepp i den borgerliga friheten ega bestånd, och detta äfven då maktmissbruken trädt öppet i dagen. Men godtycket inskränkte sig icke härtill, det kunde inträda redan *innan* någon sammankomst kommit till stånd, således innan någon som helst »olaglighet eller oordning» kunnat inträda, nemligen för det fall, att det vore fråga om att vid sammankomsten någon ville uppträda, hvilken, varande »ej prest eller enligt kyrkolagen berättigad att offentligen predika», gjort sig misstänkt för, att hans föredrag kunde »anses» leda till söndring i kyrkligt hänseende o. s. v. Kyrkorådet kunde på förhand förbjuda en sålunda »ansedd» man »att inom församlingen vidare uppträda». Dermed vore naturligtvis sammankomster, afsedda att fortfarande åhöra en sådan man, på förhand förbjudna, och stälde mannen sig icke det godtyckliga förbudet till efterrättelse, så straffades hans trotsighet eller nitälskan med dryga böter, allt under det ingen bevisningsskyldighet ålåge kyrkorådet och intet ansvar drabbade detsamma för äfven den mest godtyckliga utöfning af den omnämnda rättigheten. Motionären tvekade ej att uttala, det den verldsliga maktens ingripande i sådana mål, för att understödja den kyrkliga skuggrädslan eller den trångbröstade ofördragsamheten, vore oberättigadt. Den verldsliga lagen hade att straffa verkliga oordningar, och om derom ej stadgats tillräckligt i strafflagen, så borde denna brist afhjelpas, utan att undantagslag stiftades för sammanträden till gemensamma andaktsöfningar. Detsamma gälde om sammankomster, som kunde störa den allmänna gudstjensten. Hvarje gudstjenst — vare sig under ledning af vederbörande presterskap eller utan sådan ledning — borde kunna påräkna den borgerliga lagens och ordningsmaktens skydd mot fridstörarne.

På hufvudsakligen enahanda grunder, som de nu i hufvudsak anförda, föreslås uti den andra, af Herr *H. Halldin* afgifna motionen, N:o 24, att, med upphäfvande af 1868 års förordning i öfriga delar, endast dess nuvarande första punkt skulle bibehållas samt följaktligen, »att Kongl. Förordningen af 11 December 1868 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Medlemmar — störes.»

Den tredje motionären, Herr *Sigfrid Wieselgren* (motion N:o 70), vill bibehålla första och andra punkterna uti förordningen, men önskar deremot, »att Riksdagen måtte för sin del besluta, det tredje och fjerde momenten af Kongl. förordningen den 11 December 1868, angående särskilda sammankomster för andaktsöfning, eller punkterna: »Uppträder någon etc. — — — vidare uppträda» och »Hvar som etc. — — — trehundra riksdaler», icke vidare skola gälla.»

Det vore väl att anse såsom synnerligen oegentligt, att, då Kongl. förordningen om kyrkostämma m. m. den 21 Mars 1862, som i sin 22 § faststälde kyrkorådets befogenhet med hänsyn till församlingens religiösa, sedliga och kyrkliga lif, genom stadgandet i 28 § förständigade kyrkorådet att i frågor, som rörde religionens och sedernas helgd, »ej annorledes än genom allvarliga föreställningar och varningar söka förmå den felande till bättring», ofvannämnda 3:dje mom. af Kongl. förordningen den 11 December 1868 deremot medgåfve samma kyrkliga myndighet att, utan hvarje föreställning och varning samt, efter ordalagen att döma, utan undersökning, ja, till och med utan någon på verklig erfarenhet grundad åsigt, meddela förbud för en verksamhet, om hvars skadliga beskaffenhet möjligen alldeles inga bevis skulle kunna förebringas. Nog många bevis förefunnos deremot med hänsyn till det föga tillfredsställande sätt, på hvilket ej mindre den kyrkliga polistillsyn, som anförtrotts kyrkoråden, af dessa handhades, än äfven sjelfva lagen blifvit förstådd. Förbud hade meddelats predikanter, innan de någonsin uppträdt i församlingen; *allt* lekmannapredikande förbjudits, ehuru lagen icke berättigade dertill; viten hade utfästs för upplåtelse af lokal för lekmannapredikant, och man hade till och med sett uppgifvas, att kyrkoråd sjelf dömt predikant att böta högsta bötesbeloppet för åsidosatt predikoförbud. Allt sammanlagdt torde nog tydligt vitsorda olämpligheten af att i sagda myndighets hand lägga en mera utsträckt makt än den i Kongl. kyrkostämmoförordningen medgifna. Komme så härtill, att fjerde momentet af ifrågavarande förordning erbjöde kyrkan den verldsliga lagens arm för upprätthållande af hennes auktoritet. När så skedde i till exempel den romerskt-katolska kyrkan, och det verldsliga straffet drabbade protestanten, funne vi alla det förkastliga i tillvägagåendet; att vår egen kyrka handlade på samma sätt, torde då lika litet eller än mindre kunna försvaras. Med »likheten inför lagen» vore ej heller särdeles väl beställdt, så länge väl måste vidgås, att kyrkorådsförbud aldrig ifrågakommit emot de sammankomster, som af olika slags »sannings-

sökare» af högre bildning anordnas, om än »kyrklig söndring» deraf följt i vida högre grad än af de ringare lekmannapredikanternas andliga föredrag. Utan att vara blind för de fel, till hvilka den predikande lekmannaverksamheten mångenstädes gjort sig skyldig, ansåge motionären dock hvarken kyrkoråden vara lämpliga domstolar i frågor rörande kyrkolärans rätta uppfattande, verkliga anledningen till uppstående söndring eller andra hithörande företeelser, ej heller ett fortsatt anlitande af borgerlig lag anstå svenska kyrkan, der det för henne gälde att bekämpa afvikelser från en lära, som torde vara i stånd att segra genom sin egen sannings kraft. På samma gång som han icke i den minsta mån ville bestrida hennes bestämda befogenhet att genom påföljder af kyrklig art skydda sig mot inre söndring, hölle han dock före, att *staten* ej borde söka qväfva lärotvister eller olika uppfattning af andligt lif och religiösa frågor genom verldsliga straff.

Vid bedömande af den ifrågavarande förordningens innehåll och betydelse har till en början fråga uppstått, huruvida densamma vore af kyrkolags natur eller borde betraktas såsom borgerlig lag. 1873 års kyrkolagskomité, som föreslog förordningens bibehållande såsom en särskild, till kyrkolag icke hörande författning, ansåg förordningen visserligen hafva beröringspunkter med kyrkolagen, men till sitt hufvudsakliga innehåll icke kunna annorlunda betraktas än såsom en borgerlig ordningsstadga. Detta yttrande innefattar dock ett medgifvande, att förordningen, ehuru ej till sitt hufvudsakliga innehåll, likväl i visst afseende innefattar bestämmelser af kyrkolags natur. Faktiskt är, att författningen tillkommit i den för kyrkolag stadgade ordning.

Beträffande nu de delar af förordningen, som efter Utskottets åsigt äro att anse såsom borgerliga ordningsstadgar, eller bestämmelserna dels att sammankomster till gemensamma andaktsöfningar utan vederbörande presterskaps omedelbara ledning ej må å tid, då allmän gudstjenst i församlingen förrättas, ega rum så nära det ställe, der gudstjensten hålles, att denna eller ordningen dervid störes, dels att tillträde till sådana sammankomster ej må förvägras församlings presterskap, kyrkoråd eller offentlig myndighet i orten, dels att sistnämnda myndighet, i händelse af inträffad olaglighet eller oordning, eger att, der så nödigt anses, sammankomsten upplösa, anser Utskottet sig icke böra framställa förslag till upphäfvande eller väsentlig förändring af dessa bestäm-

melser. Strafflagen har, i den borgerliga ordningens intresse, i 7 och 11 kapitlen inrymt stadganden om ansvar å vissa handlingar, som äro af beskaffenhet att såra medborgarnes religiösa känsla eller störa sabbatsfriden eller gudstjensten. Förbudet mot andliga sammankomster i kyrkans närhet under pågående gudstjenst innefattar allenast en förklaring, att dylik sammankomst å sådan tid och ort är att hänföra till åtgärd, som åstadkommer förargelse vid den allmänna gudstjensten och således enligt 11 kap. 2 § Strafflagen är med ansvar belagd. Förbehållet om rätt för presterskap och kyrkoråd att vid sammankomst för religionsöfning närvara är afsedd att bereda dem tillfälle att med sin uppmärksamhet följa de andliga rörelserna och sätta dem i stånd att, i hvad på dem ankommer, verka för religionens och sedernas helgd. Genom stadgandet om skyldighet att till sammankomsten lemna tillträde åt offentlig myndighet i orten och om rätt för denna att upplösa sammanträdet, hafva sammankomster för andaktsöfning icke blifvit stälda under strängare kontroll än andra möten, utan står detta stadgande tvärtom i full öfverensstämmelse med 10 kap. 14 § Strafflagen, hvilket lagrum innehåller enahanda föreskrifter rörande sammankomster för öfverläggning om allmänt eller viss menighet särskildt rörande ärende.

Den senare delen af 1868 års förordning afser åter, efter Utskottets uppfattning, rent kyrkliga syftemål, nemligen förekommande af söndring i kyrkligt hänseende, bibehållande af aktningen för den allmänna gudstjensten och värnande af religionens helgd. Vid sträfvandet för dessa höga syften bör kyrkan, för att handla i dess stiftares anda och med ledning af hans efterdöme, strida med andliga vapen, med ordets och den gudomliga sanningens makt. Att med verldsligt straff belägga den, som, efter kyrkorådets uppfattning, motverkar kyrkans omförmälda syften, innebär på en gång ett vanmäktigt försök och ett missbruk af den verldsliga makten. På samma gång det icke kan bidraga till höjande af kyrkans anseende, att hon erkänner sig vara i behof af yttre tvångsmedel för sitt bestånd, måste den verldsliga maktens anseende lida deraf, att densamma, utan att få tillfälle att pröfva, huruvida den tilltalade verkligen gjort sig skyldig till åstadkommande af söndring i kyrkligt hänseende eller utspridande af läror, som leda till förakt för den allmänna gudstjensten eller undergräfvande af religionens helgd, endast har att på honom tillämpa af kyrklig myndighet utfärdadt förbud.

Utskottet, som, på grund af hvad sålunda blifvit anfördt, anser senare delen af 1868 års förordning icke vidare böra bibehållas, får med anledning af föreliggande motioner vördsamt tillstyrka,

att Riksdagen ville för sin del besluta följande

Förordning, angående särskilda sammankomster för andaktsöfning.

Med upphäfvande af förordningen angående särskilda sammankomster för andaktsöfning den 11 December 1868 stadgas som följer:

Medlemmar af evangeliskt-lutherska kyrkan vare ej förment att sammankomma till gemensamma andaktsöfningar utan vederbörande presterskaps omedelbara ledning; dock må sådan sammankomst å tid, då allmän gudstjenst i församlingen förrättas, ej ega rum så nära det ställe, der gudstjensten hålles, att denna eller ordningen dervid störes. Ej heller må vid religionsöfning, som ej är att hänföra till enskild husandakt, tillträde vägras församlingens presterskap, medlem af dess kyrkoråd eller den offentliga myndigheten i orten, hvilken sistnämnda myndighet, i händelse af inträffad olaglighet eller oordning, eger att, der så nödigt anses, sammankomsten upplösa.

Stockholm den 6 April 1881.

På Lag-Utskottets vägnar:

E. THOMASSON.

Reservationer:

af Herrar *Thomasson*, *Lothigius*, *Asplund*, *C. O. Widmark* och *Fröberg*, hvilka ansett samtliga motionerna hafva bort af Utskottet afstyrkas;

af Herr *Samzelius:* »Vid 1877 års riksdag väcktes af enskild motionär framställning derom, att Riksdagen måtte för sin del besluta upphäfvande af Kongl. förordningen den 11 December 1868, eller åtminstone senare delen deraf. I anledning af samma motion anförde dåvarande Lag-Utskottet (se Utlåtandet N:o 16) bland annat följande:

Så länge statskyrkan förefinnes såsom en institution med verldsliga former, tillkommer det staten att tillse, det ordning och skick i yttre afseende inom församlingen upprätthålles.

Detta är också ändamålet med ifrågavarande förordning, hvilken till sitt hufvudsakliga innehåll icke torde kunna betraktas annorlunda än såsom en borgerlig ordningsstadga.

Att emot en församlings beslut, uttaladt af kyrkorådet såsom dess lagliga representant i kyrkliga angelägenheter, påtruga församlingen läror, som anses leda till söndring i kyrkligt hänseende och förakt för den allmänna gudstjensten eller eljest till undergräfvande af religionens helgd, kan ej vara tillbörligt. Äfven om man skulle anse, att hvarken kyrkan, gudstjensten eller religionen genom ett sådant förfarande i ringaste mån skadades — hvilket Utskottet dock icke kunde medgifva — måste likväl ett dylikt uppträdande i ordningens intresse vara förbjudet. *Det är icke utspridandet af de såsom skadliga ansedda lärorna, som är med straff belagdt, utan det är trotset, att emot meddeladt förbud dermed fortfara, som straffas.*

På dessa och flera skäl hemstälde Utskottet, att motionen måtte lemnas utan afseende, och blef denna hemställan af Riksdagens begge Kamrar bifallen.

Samma öde rönte en vid förra riksdagen väckt motion, hvilken endast afsåg en mindre förändring uti ofvan omförmälda förordning. Det föreslogs nemligen, att orden »söndring i kyrkligt hänseende» skulle ur förordningen uteslutas, samt att orden »*anses* leda till förakt för den allmänna gudstjensten» skulle utbytas mot orden: »*bevisligen* leda till förakt» etc.

Då Riksdagen så nyligen genom sammanstämmande beslut i båda Kamrarne icke visat sig vara benägen att ens medgifva en jemförelsevis mindre ändring i nämnda förordning, måste jag uppkasta den frågan: har under den korta tid, som derefter förflutit, något förhållande inträffat, som kan berättiga Utskottet antaga, att Riksdagen i en angelägenhet af så grannlaga och vigtig beskaffenhet skulle helt och hållet förändrat åsigt? För min del tror jag det icke. Dermed må för öfrigt förhålla sig huru som helst, vet jag för visso, att jag sjelf, som biträdt de förut fattade besluten, icke förändrat åsigt i frågan och att det derför är min skyldighet att emot Lag-Utskottets nu framstälda förslag reservera mig. Jag gör det så mycket hellre, som om någon förändring i nämnda förordning skulle visa sig erforderlig, hvilket jag, så vida förordningen rigtigt tillämpas, icke kan medgifva, det med vidtagandet deraf icke kan vara så brådskande, att extra kyrkomöte må behöfva att under innevarande år inkallas.»

af Herr *Sundell:* »Den genom Kongl. förordningen den 11 December 1868 kyrkorådet gifna makt att förbjuda vidare uppträdande i församlingen af lekmannapredikant, hvilkens andliga föredrag, till följd af deras innehåll, kunna leda till söndring i kyrkligt hänseende eller förakt för den allmänna gudstjensten, eller eljest till undergräfvande af religionens helgd, samt den i samma Kongl. förordning stadgade bötespåföljd för underlåtenhet att ställa sig till efterrättelse ett sådant förbud, anser jag böra bibehållas, om icke för svenska kyrkans skull, hvilken af ett slikt skydd icke lärer vara i behof, så dock för de i »trona enfaldiges» och på det att den »eld», som genom detta predikande kan blifva »upptänd», och skulle vara »fromhetens och kärlekens», icke må vara »fanatismens och vansinnets». Skyddet är i allt fall icke stort och borde kanske göras större. — Jag håller på dessa skäl före, att bifall till den af Herr Wieselgren väckta, i utlåtandet omordade motion, likasom — derom Utskottet varit enigt — till den af Herr Halldin och till den af Herr Hedlund ingifna och i betänkandet omförmälda, bort alldeles afstyrkas. Detta är åtminstone min åsigt i saken.»